

*Гуцул І.
студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
Науковий керівник: к.і.н., доцент кафедри
теорії та історії держави і права ЗУНУ
Ухач В.З.*

МИТНА ПОЛІТИКА КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОГО ПЕРІОДУ

Щире прагнення до волі, захист національної та релігійної самобутності, рішуче неприйняття феодального гніту породжували хвилю народної боротьби проти свавілля королівських чиновників і кріпосників, спонукали хліборобів, ремісників, воїнів заселяти південні райони Подніпров'я, Поділля, Брацлавщини. Оселившись на нових незайманих землях, втікачі з магнатських маєтків вважали себе вільними людьми – козаками.

Заявлена наукова тема була предметом розгляду таких науковців як Н. Ченцова, О. Найденко, В. Ухача та ін. [4].

Метою наукової розвідки є проаналізувати митну політику в козацько-гетьманській першод.

Перша козацька фортеця на острові Мала Хортиця стала плацдармом для захисту південних українських земель, міцною оборонною заслоною на шляху турецьких і кримських загарбників. Героїчною боротьбою проти усіляких зовнішніх ворогів, демократичним способом життя, патріотичною самовідданістю і високими моральними принципами Запорозька Січ справляла великий позитивний вплив на населення краю, на політичний та воєнний стан усієї Східної Європи. Військо Запорозьке, українське козацтво у цілому стали символом прагнення нашого народу до вільного і незалежного життя, до створення власної незалежної демократичної держави [1].

Вивчення політичних і правових механізмів життєдіяльності Запорозької Січі та її керівного центру – Коша свідчить, що за своїм соціальним і правовим змістом Січ була військово-демократичною республікою. Вона мала усі ознаки державності: власну територію, чітко визначені кордони, урядову інституцію – Кіш, міцні та добре організовані збройні сили, національну символіку – прапор, герб, січову печатку [3]. Козацька республіка мала й свою державну скарбницю – Військовий скарб, а також власну податкову й митну системи.

Козацьке казначейство отримувало значні прибутки від митної справи. Митні застави було виставлено по всьому кордону Запорозької Січі. Там призначені козацькі митники – шафарі та їх помічники – підшафарії збирали мито з переїжджих купців і чумацьких караванів. Ставки мита були незначними і становили від одного злотаго (60 литовських, згодом польських, грошей) вартості товару – три гроша. Ставка за транспортування солі з Криму та солеварень Чорноморського та Азовського узбережжя була ще нижчою – 10 коп. від парокінного возу.

Помітно вищою була ставка мита від ввезення до Січі вина чи горілки. Вона становила 1 крб. від 1 куфи алкогольних напоїв (приблизно 135 л). Крім грошей митники стягували з купця ще й так зване поставне мито – відро горілки чи вина. В архіві зберігся оригінал зошита, в якому козацький митник у 1755 р. нотував суми митних платежів за недозволений вилов і вивезення з Азовського моря риби та морепродуктів [4].

За часи правління Січчю Б. Хмельницьким відбулося врегулювання митних спорів між Україною та Росією. Він установив в Універсалі 1654 р. такси митних оплат, так званої «індукти», з привізного краму. Поборці державних прибутків називалися індукторами (або екзакторами) [6]. Їм дозволялося від уряду побирання митних та горілчаних поборів. У перший час після Переяславської ради 1654 р. Україна мала своєрідне (якого не мала жодна інша адміністративна одиниця Росії) козацько-старшинське самоврядування, військо, суд, податкову систему, митні кордони. Однак за умовами «Переяславських статей» 1659 р. при гетьманові Ю. Хмельницькому Україна позбавилась права на самостійні зовнішні відносини [3].

Слід зауважити, що Конституція Пилипа Орлика, підписана у 1710 р., містила статтю про необхідність державного регулювання митної справи.

До кінця XVII ст. на українських землях, які входили до складу Російської держави, складалася система митних установ зі своїми штатами. У період переворотів із 1725 по 1762 роки митна політика характеризувалася непослідовністю. У 1724 р. Катерина I видала наказ про «Покровительський митний тариф» (товари, які ввозилися іноземними купцями, обкладалися митом, руські купці могли вивозити свої товари без перешкод). Але в 1726 р. і в 1728 р. були підписані російсько-англійські та російсько-пруські договори, які встановлювали режим взаємного митного добробуту. Митний тариф 1731 р. цілком відмінив «Покровительський митний тариф». Реформа 1753 р. внесла зміни у митні заклади, ліквідувалися внутрішні митниці. У зв'язку з ростом контрабанди у 1754 р. була створена прикордонна варта, набирались команди митних кінних об'їждчиків. Митним тарифом 1767 р. були встановлені мита на продукти, які виготовлялися в країні на низькому рівні або в незначній кількості та які ввозилися і були конкурентоспроможними з російськими. Були застосовані нові митниці в Одесі, Севастополі, Ростові-на-Дону та інших містах. Посилювалась охорона митних кордонів [2].

Аналіз фінансової діяльності Коша показує, що Січ, не маючи писемних офіційних фінансово-правових документів, де-факто мала власні усталені правовідносини з фінансової справи, які регулювалися на підставі звичаєвого права і багаторічних козацьких традицій. При цьому для наповнення козацької казни застосовувалися методи адміністративного примусу (обов'язок стягнення податків, мита, зборів тощо). Все це разом з чітким порядком розподілу доходів становило

систему – сукупність неписаних правових норм, які регулювали правовідносини січового товариства у сфері податків, зборів і мита, що діяли в Запорозькій Січі.

Список використаних джерел

1. Кравчук М. В. Юридичне оформлення гетьманату та організація його військових структур. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 11. С. 117-121.
2. Найденко О.Є., Єніна А.О., Костяна О.В. Основні аспекти становлення та розвитку митної справи України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. С. 506-511.
3. Ухач В.З., Колодійчук Н.Р. Звичаєве козацьке право: становлення, генезис, характерні риси. *Правова система України в умовах європейської інтеграції: погляд студентської молоді*: зб. тез доп. XIII Всеукр. студ. конф. [м. Тернопіль, 8 квіт. 2016 р.]. Тернопіль: Вектор, 2016. С. 38-41.
4. Ухач В.З. Історія держави і права України (конспекти лекцій): навч. посібн. Тернопіль: Вектор, 2011. С. 165.
5. Податкова та митна справа у Запорозькій Січі. Вісник: офіційно про податки. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/5306> (дата звернення 18.10.2020 р.).
6. Ченцова Н.В. Митна політика Запорозької Січі: деякі аспекти дослідження проблеми. URL: <http://sa.nmu.org.ua/pdf/2005/Chentsova.pdf> (дата звернення 18.10.2020 р.).

Дейнека А.

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права ЗУНУ
Подковенко Т.О.*

ПРАВО НА ВИБІР ЧИ ПРАВО НА ЖИТТЯ: ШТУЧНЕ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ

У статті 3 Конституції України вказано: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю»[1]. Цією нормою гарантується захист основоположних природних прав людини, яким не потрібно закріплення на державному рівні, вони надаються людині з народження і не можуть бути обмеженими чи відчуженими. Право на життя – це своєрідна гарантія на те, що кожна людина, незалежно від раси, гендерних, національних, мовних, релігійних чи будь-яких інших ознак, захищена у суспільстві. Рівень забезпечення цього права безпосередньо вказує на те, чи є держава правовою, чи безпечно людині жити та розвиватися у